

La Festa de la Llum a l'Escala

crònica

Parlar de l'organització de la Festa de la Llum, concreció plàstica dels actes celebrats amb motiu del Centenari de l'Enllumenat Elèctric a l'Escala, és parlar d'un fil conductor que va portar a la recuperació d'una part del patrimoni històric d'un municipi, tant dels aspectes més erudits i científics com dels més lúdics i socials. És fer menció, també, de com un esdeveniment històric pot remoure la memòria col·lectiva d'una vila i motivar tots els seus sectors socials i generacionals a integrar-se en una festa i, a la vegada, aprendre i transmetre una lliçó d'història.

Antecedents

Quatre articles publicats en tres llibres de Festa Major de l'any 1991, 1994 i 1995 i en la revista *L'Escalenc* de novembre del 1992, signats per Joaquim Armengol, Josep M. Bernils, Montse Pous i Ricard Guanter, respectivament, feien referència als antecedents històrics de l'enllumenat elèctric a l'Escala. Tal com consta a les actes municipals de 1895, el ple de 9 de juny presidit per l'alcalde Rafael Callol i Serrats aprovava la instal·lació de l'enllumenat elèctric a l'Escala: 113 braços de ferro colat repartits per tot el nucli urbà aguantarien unes làmpades incandescentes de 10 bugies cada una i 3 fanals d'arc voltaic (dos a la platja i un al port d'en Perris) amb una potència de 1.000

bugies cadascun, omplirien de llum els carrers i el port de l'Escala. Uns carrers que fins aleshores sempre havien estat a les fosques ja que la població no va tenir mai llum de gas.

L'alcalde va imposar, a més, la condició expressa que en nits de mala mar i temporal s'havien d'apagar els llums dels carrers per tal de concentrar tota la potència energètica en els tres fanals que farien de far, substituint les fogueres que s'havien encès des de temps immemorial a cada extrem dels ports per fer llum als mariners.

El 29 d'octubre de 1895, tal com recull la premsa de l'època, va ser inaugurat, enmig de grans festes, l'enllumenat elèctric als carrers de l'Escala, amb la presència de Luís Fernando de Alós i de Gertrudis de Dou i de Moner, marquesos de Dou i

propietaris del molí on va ser instal·lada la central hidroelèctrica que donava llum a tot el nucli urbà. El fet de poder passar en un sol segon de la foscor a la llum va provocar, segons la memòria oral, reaccions diferents entre els veïns. Expliquen diverses persones grans que, segons els seus avis, alguna gent del poble es va manifestar en contra al crit de «Fora la llum, això és cosa de bruixes!». Fet molt comprensible a nivell antropològic si pensem en el canvi tan gran que devia provocar a la mentalitat dels habitants d'un petit poble de pescadors passar d'il·luminar-se amb un objecte que podien aguantar a les mans i que, a més, feia flama, a un sistema que produïa llum sense flama, alimentat amb una energia que venia de lluny i a través d'uns fils que podien enrampar.

Recuperació dels braços centenaris

Dels 113 braços de ferro colat en quedaven només 8, en diferents carrers o en mans de veïns que els havien conservat en ser enderrocada una casa vella. El procés de restauració va consistir en sorrejar-los per treure l'òxid i pintar-los amb pintura negra setinada seguint el consell del Museu d'Hidroelèctrica de l'Empordà. L'empresa Carandini va fer els pàmpols segons el model de les fotos de l'Esquirol atès que no se n'havia conservat cap. S'hi varen posar bombetes incandescentes per tal que fessin una il·luminació semblant a l'època encara que amb més potència. Un cop restaurats, varen ser col·locats al carrer de la Torre marcant l'espai de la festa: el

MARTA COMPANYY

*Els participants
es van vestir
d'acord amb l'època,
segons les velles fotos
de Josep Esquirol.*

MARTA COMPANY

primer il·luminava la placa commemorativa al costat del balcó des d'on, el 29 d'octubre de 1895, el marquès de Dou va donar les gràcies als escalencs pels actes d'inauguració de l'enllumenat elèctric a l'Escala.

El muntatge de la festa

Era evident que una festa d'aquesta envergadura no podia organitzar-se comptant només amb els recursos materials d'un arxiu municipal, per tant es va proposar la participació de totes les entitats locals.

Es proposa a la Comissió de Carnaval, als participants de les carrosses i a voluntaris, de col·laborar vestits d'època i representar el poble de l'Escala de fa 100 anys. Els nens i nenes de les escoles confeccionen fanalets de cartró o espelmatòries.

Les fotografies de Josep Esquirol (1874-1931) de l'Arxiu Municipal serveixen per dissenyar els vestits que es portaran a la festa amb l'assessorament de M. Rosa Ros, professional dedicada a l'*atrezzo* de pel·lícules. La gent també recupera la roba dels avantpassats.

Els mestres i alumnes d'un antic esbart escalenc de dansaires recuperen balls del segle passat: rigodons, masurques, polques, americanes...

Dos actors professionals interpreten els marquesos de Dou: Jaume Comas, actor i president de l'Associació d'actors i directors professionals de Catalunya elabora el guió basat en els documents de l'època. Ell mateix interpreta el personatge de marquès de Dou, Montserrat G. Sagués, el de marquesa, i un

centenar de voluntaris (d'edats compreses entre 5 i 60 anys), el poble de l'Escala del final del segle passat.

El grup d'havaneres Els Vells Pescadors de l'Escala interpreta l'oda centenària *La Pàtria* (lletra de Jaume Forn i música de l'avi Xaxu) estrenada també el 1895.

Joaquim Hostench, de la Principal de Banyoles, compon la sardana *la Festa de la Llum* que s'estrenarà durant la festa.

Xavier Falgarona, músic de la Garota d'Empordà, recupera a l'Escala un manuscrit musical amb partitures de balls del segle passat. Un dels valsos serveix per posar música a la corrandà centenària: «L'Escala tot i sent vila / i a Figueres sent ciutat / s'han de fer la gran punyeta / sense l'electricitat!», fent al·lusió al fet que l'Escala va ser el primer poble de l'Empordà a tenir enllumenat elèctric. Hi afegeix la tornada: «La llum ja ha arribat / el dia és més llarg / la llum ja ha arribat / a la vora de la mar!» i és estrenada al moment d'encesa de la llum.

L'Escala recula 100 anys

A les 12 de la nit del dissabte 28 d'octubre tenia lloc l'encesa de fanals, espelmes i llumeneres i l'apagada general de la llum dels carrers. Era el moment en què arribava un carruatge d'època conduït per dos cavalls que portava els marquesos fins a l'antiga casa de can Pijoan, on fa 100 anys hi vivia el seu masover. Seguidament un centenar de persones de l'Escala actual,

representant els seus avantpassats, avançava al crit de: «Fora la llum, això es cosa de bruixes!». Els marquesos surten al balcó i convencen finalment els escalencs dels avantatges del progrés i de la llum, sobretot fent referència als naufragis que evitaven els fanals del port. El marquès inaugura els braços de ferro colat restaurats. Els Vells Pescadors de l'Escala interpreten a viva veu i a la llum de les espelmes l'oda centenària *La Pàtria*. L'alcalde actual, Josep M. Guinart, fa «tornar» la llum del segle XX als carrers i descobreix la placa commemorativa en presència del besnét del marquès de Dou i dels descendents de la família Pijoan. El poble canta la corrandà fins a la plaça on tindrà lloc el ball final.

I després...

La Festa de la Llum ha significat a l'Escala un marc en el qual una representació de tots els sectors socials i generacionals de l'Escala ha fet confluïr passat i present.

Una festa que, a través dels mitjans de comunicació, ha projectat una imatge cultural de l'Escala força més enllà de les fronteres locals.

Una festa que ha esdevingut una lliçó d'història pel que significa de respecte a la memòria dels avantpassats i, en un poble eminentment turístic, la recuperació d'una petita part del seu patrimoni.

LURDES BOIX

